

Pravljica o slepih očeh in očeh, ki ubijajo.

Spisal C. Golar.

I.

„ako lepe imaš oči, Matilda! Kot bi sijala dva črna bisera na snežnem polju. Ali —“

Temno so se strnile njene obrvi kakor dva svilena loka, ki so se spenjale in krožile pod dehtečim, težkim valom njenih las.

„Kaj misliš? Ali si hotel reči, da si videl kdaj lepše oči?“

„Dušica, Matilda, ne jezi se.“ Poznal sem slepo nevesto, ki je imela tako krasne oči, ah, tako krasne oči kakor ti!“

„Slepa nevesta?“

„Kako se lesketa mehki žamet tvojih visokih obrvi! V srce mi sijejo črni žarki tvojih zenic, in zdi se mi —“

„Jaz hočem slišati o slepi nevesti!“

Sklonil je glavo na njene rožne prste in tiho začel:

„Bogvekdaj in bogvekje — je živela deklica, ki je bila tako lepa, da se je zagledalo celo solnce vanjo. Zagledalo se je in včasih je obstalo na nebu in ni moglo naprej, tako je bilo zaverovano v čisto lepoto njenega obraza. A sčasoma je bila deklica gizdava. Opazila je, da je solnce izgubilo pamet, in se mu posmehovala:

„Ha-ha-ha, moj zlati junak! Pridi k meni, da te poljubim na široko lice!“

In solnce je zdrčalo po nebu in polzelo niže in niže, a prevzetna deklica se je skrila med goste, zelene jablane, izginila je v svoj dekliški hram in zagrnila okna, da ni moglo solnce k njej.

Bogvekdaj in bogvekje —

„Ali nisi poznal deklice?“

„Gotovo sem jo poznal, ljubica! Videl sem jo in zdaj jo gledam. Iz tvojih oči se mi smehlja, na tvojih licih sanja.“ —

„In kako se je zgodilo potem?“

„Solnce se je razsrdilo nad njo. Razsrdilo se je in vse je gorelo in žarelo same jeze. In glej, kako strašno se je maščevalo!

Solnce je stalo sredi obočja, kar pride lepa deklica na vrt. Pride in se zasmije:

„Kaj bi se košatilo visoko nad zemljo! Jaz sem lepša od tebe! Vse krasneje mi sijejo lica, vse ognjeviteje se bliskajo moje oči.“ — In solnce zakipi in zgrabi polno pest žarečih strel in jih vrže, in jih vrže, pomisli, dušica, naravnost deklici v oči, ki so zrle prešerno in predrzno v solnčno lice. —

„O — oj!“ Je zakričala deklica in si zastrla z belimi rokami obraz in zgrudila se je na zemljo od prevelike bolečine. In razbesnila se je in si trgala obleko in ruvala lase:

„Ti prokleta solnce, vrni mi oči!“ je kričala in grozila s pestmi v nebo:

„Ti prokleta solnce, vrni mi oči!“

A solnce ni odgovorilo. Zašlo je mračno in srdito.

Vso noč se je jokala lepa deklica, svetle solze so ji lile izpod zastrtih trepalnic, in kadar jih je dvignila, so zastrmele njene zenice kot dve mrtvi — zvezdi, in svetloba ni mogla vanje, le njena lica so se svetila solncu enako.

In ko je bil dan, je hodila deklica na vrt. In zaslišala je silni smeh visokega svojega sovražnika.

„Daj mi oči, daj mi oči!“

Vrgla se je na zemljo in ga rotila, a solnce se je ni usmilo. —

In prišla je noč, črna in viharina noč. Trinajststo več je plesalo po oblakih, trinajststo črnih metel je mešalo po hudournem kotlu. Dušica, pomisli! In vriskale so večje, in vse se je treslo od grmečega rjojenja pijanih bab. — Ali te ni strah, dušica? Kot bi rezgetale kobile, tako so rohnele čarovnice in z metlami so sekale po blisku, ki je hip na hip šinil v črno noč in razsijal njih brezno. In pomisli!

Tisto noč, tako grozno in besnečo, je zašla prebela in blesteča vila, ki je ves dan plela pšenico siromakom, in ni znala domov. Zajela jo je tema in nevihta. Čarovnice visoko v oblakih so jo zagledale in zavriskale s peklenskim vriščem, zgrnile so se okoli kotla in začele sipati ledeno točo vili na glavo. In vila, prebela in blesteča, zajoka in steče v vas in se ustavi na hišnem pragu, kjer je bila doma slepa deklica.

„Kdo se tako milo joka?“ jo vpraša.

„Jaz sem, vila z Zatega polja. Odpri mi, dobra deklica. Hudobne večje me hočejo ubiti.“

Deklica odpre in ji posveti v hišo s svojimi lici. In glej! Do krvi so hudobne čarovnice naklestile lepo vilo po temenu, njeni mehki, svilni lasje so vsi rdeli, in hude bolečine so objemale njeno telo.

„Hvala ti, deklica, da si me rešila in mi otela življenje. Domov moram, ali pota ne vem, in noč je temna.“

„Jaz bi ti že pokazala, ali sem slepa. Glej, solnce me je oslepilo. Drugega ne morem storiti zate, kakor da ti razsvetlim noč.“

„Stori mi to iz ljubezni, in jaz ti bom hvaležna.“

Lepa vila in slepa deklica sta stopili na prag, in takrat so zlati plameni njenih lic skočili v noč in jo razsijali. Hudobne vešče, ki so imele še poln kotel toče, so se prestrašile nenadne in žarke svetlobe, zagnale so obupen vik in zviška so zvrto glavile ter se skrile in vdrle v goro. In vila in deklica sta šli skozi vas, in vse je bilo razsvetljeno in jasno, kakor da je solnčno opoldne, tako so sijala deklici lica. Vila je našla pot do svojega doma in se poslovila.

„Hvala ti, ljuba deklica! —“

„Oj, kod hodi nevesta? Jaz hočem slišati o nevesti!“

„Ljubica Matilda, glej jo, nevesto! Oči ima že slepe, pomagaj mi, da ji poiščemo ženina!“

„Naglo, naglo —“

„Hvala ti, ljuba deklica, glej, jaz ti vrnem oči! Grem ti iskat ženina, in kdor te vzame slepo, te dobi nevesto bistrih oči in zlatih zakladov in židanih povese.“

In vila je šla v vas k ženi, ki je bila vdova in je imela čvrstega sina. In takrat sta sedela za mizo in večerjala. Pila sta mleko in ajdov kruh sta prigrizovala.

„Vso njivo sem vama oplela, kaj mi bosta dala za plačilo?“

„Latvico kislega mleka,“ je dejala mati. Vila je odmajala z glavo:

„Nočem.“

„Povej sama, kaj bi rada,“ je rekel sin, in ves je drgetal in koprněl, tako vroča je bila strast, ki ga je navdala ob pogledu zlatopoljske lepotice.

„Bodi mi pokoren in zvest, in vse se bo dobro izteklo: „Oženim te s slepo nevesto.“ In mati in sin sta zajokala.

„Stara sem, ne morem več niti jesti, niti hoditi, niti opravljati težkih del. A kaj mi more pomagati slepa snaha?“ In mati je padla pred vilo in poljubljala njene noge. A sin je molčal.

„Kakor dan je bela in kakor solnce je zlata, vzemi jo, mladenič! In oba bosta srečna.“

In mladenič je začel zbirati svate in peljal se je po nevesto. Vila je vodila njegovega konja za uzdo in sama je stopila prva v hram k nevesti. Oblekla jo je v baržunaste haljice, v svilne tenčice in jo izvedla pred ženina. Odgrnil je pajčolan z njenega obraza in

ves se je zadivil in ostrmel: Tako velika in čudovita je bila lepota blestečih lic in visokega čela. Zgrudil se je prednjo in poljubil rob njenih haljic.

In potem so zajezdili konje in odvihrali na njegov dom. Ko zagleda svate ženina mati, gre in se skrije, da ne bi videla slepe neveste. A ženin stopi raz konja in ji odgrne pajčolan, in tedaj zasije nevesti lice kot žarko solnce, in njen vrat se zablesti kot mesečina, a njene oči kot dva jasna kamena.

Ko ženin to vidi, mu zaigra srce v prsih in pelje nevesto k svoji materi:

„Daj poročni dar nevesti, moja mila majka, glej, izpregledala je prezala devojka.“

Mati strmi in ne more verjeti, a nevesta zaraja ž njo trikrat naokoli. In takrat se zasmije vila na oknu

„Od solnca sem ti izprosila oči, a zato te hočem prva poljubiti.“

Vsa se je bleščala nevesta v srčnem poljubu, in niti ženin ni mogel gledati nanjo, tako polne bleska in sijaja so bile njene oči. —

Padla mu je v naročje in se zagledala vanj, a on je poljubil mehki žamet njenih visokih obrvi in črne žarke vlažnih zenic.

II.

„Povej mi o očeh, ki so ubijale!“

„Ljubica, ali povest o slepih očeh je bila lepša.“

„Slišati hočem o očeh, ki so ubijale.“

„Odpusti, bojim se, da te oblije zona, zakaj grozna je povest.“

„Vzemi me v naročje, in nič se ne bom bala.“

„Draga, deni mi roko na srce, da se umiri in ne počí od prevelike radosti. Ah, kako diven je tvoj stas —

Poslušaj, poslušaj:

Nekje in nekoč, ali včeraj, ali danes, za tretjim morjem, ali za deveto goro so rasle črne lilije. Vse polje jih je bilo polno, in med njimi se je šetala lepa Leonora. Imela je oči, ki so ubijale. Kdor jo je prišel snubit, ga je smrtno ranila s svojim pogledom, in več mu ni bilo življenja na svetu. Zvečer se je vračala v svoj grad s črno lilijo v blestečih nedrih in kasno v noč je gledala iz visokega okna in čakala snubcev.

In glej, bili so trije pobratimi, trije junaki, kakor še lepših ni rodila zemlja. S sabljami ob bokih in s petelinjimi peresi za klobuki so sedeli za javorovo mizo in pili vino, da se jim je videlo skozi grlo. In prvi pobratim reče:

„Srečna vidva, ki nista videla lepe Leonore! Šetala se je po širnem polju, in njena bela lica so se smejala. Grem in jo zasnobim. Ako me ubije, ne srdita se njej, temveč molita zame!“ Solze so mu tekale po obrazu, in ves je bil bled kakor megleno jutro. Poljubil se je s pobratimoma in vzel večno slovo:

„Ne pričakujte me, niti na bojišču, niti na pragu, niti za mizo. Več ne bom pil ne krvi ne vina, zavdala mi je lepa Leonora.“

Gromko sta se zakrohotala pobratima in udarila ob mizo, da je zabobnelo v sodovih in se je zapenilo vince.

„Oj, kakšen junak si ti! Na polju, na bojnem smo pokončali tristo sovražnikov, tristo nevernih volkov, in zdaj se treseš pred belo golobico! Oj, Boga ti, pij z nama majoliko, predno greš.“

Ko so to storili, gre prvi pobratim in pride na večer do gradu sredi črnih lilij.

Iz okna je gledala Leonora in pozdravila:

„Le k meni, le k meni, krasni junak! Tebi dam sladke rozolije, a tvojemu konju pšenice.“

Potrka na njene duri, in odpre mu nema in temna postrežnica. Pelje ga v svetlo in veliko dvorano: Vse stene pregrnjene s črnim žametom, vsa okna zagrnjena s črnimi zastori — in sredi med njimi je stala lepa Leonora. Junak jo zagleda in ostrmi.

Ostrmi in roke dene k čelu in si zastre pogled, zakaj njej je bliskal iz oči strašen ogenj: snop za snopom žarečih strel je plamenel iz njenih zenic, in prvi pobratim se zgrudi pred njene noge in ves drhti, drhti:

„Usmili se me, lepa devojka! Ne ubijaj mene mladega, daj mi živeti in ljubiti tebe!“

Mrzlo in ponosno se zasmije lepa Leonora:

„Zakaj si hotel trgati črno lilijo?“

In junaku se skali vid in srce mu umrje.

In ko se je storila noč, je padla neusmiljena deklica na obraz in poljubljala mrtvega junaka in solze so kapljale iz njenih oči. Po polnoči pa je poklicala strežnico in pokopali sta mladega mrliča na vrtu.

In glej, dva pobratima, dva junaka, sta še vedno sedela za mizo in pila in čakala prijatelja tri dni in tri noči.

In srednji pobratim vstane in pravi:

„Grem pogledat, kod hodi. Morda ga je začarala lepa deklica in ne more od nje. Grem, da ga otmem.“

Silno se je zasmel tretji pobratim, in sodovi so doneli in vince je kipelo.

„Le pojdi, ako hočeš gledati njegovo sramoto. Devojko ima v naročju, ki se norčuje iz njegove hrabrosti!“

Pila sta majoliko in se poslovila. In na večer prijezdi drugi junak pred grad sredi črnih lilij in potrka.

„Odpri mi, devojka! Kje je naš pobratim?“

Nič se ne oglasi, vse je ostalo tiho za zapahnenimi durmi, za zagrnjenimi okni.

„Odpri, grda devojka! Videti hočem pobratima.“

Zopet ni odgovoril nihče, samo leden smeh je zazvenel nekje v gradu.

„Odpri, da te ubijem!“

Udaril je s sabljo po durih, in odprla so se.

Stopil je na dolg hodnik in sledil glasu, ki je srebrn odmeval med zidovi. Junak je poslušal, in srce se mu je polnilo s čudovitim slajem. Našel je dvorano, zagrnjeno s črnim žametom, zagledal lepo Leonoro. In zgodilo se mu je kakor prvemu pobratimu.

Ko jo je videl, ko so ji žareli zlati snopje, bleščeče se strele iz oči, mu je padla sablja iz rok in zgrudil se je k njenim nogam.

„Ne sežgi me, ne ubij me, krasna devojka! Naj poljubim tvoje blesteče telo in tvoje žarke ustne!“

Sklonila se je k njemu, k umirajočemu junaku in na njenih ustnih je izdihnil življenje.

In lepi Leonori ga je bilo žal. Potresla ga je z rožami in solzami in vso noč mu je pela sladko pesem uspavanko. Zjutraj je poklicala strežnico in pokopali sta ga kraj njegovega pobratima v senci črnih lilij.

Tretji junak pa, — Matilda, ali te je strah?

„Ni me strah, moj dragi! In kako je bilo s tretjim junakom?“

„S tretjim junakom? Ah, glej, že sem pozabil. Tvoja ljubezen me je vsega obvladala, in nič več ne vem drugega, samo ti edina si —“

„A jaz nisem tvoja, ako mi ne pokažeš tretjega —“

„Ne govori, ne govori, Matilda, in poslušaj!“

„Tretji pobratim pa je sedel za mizo in pil. Že deveti dan se je pogovarjal s sodovi, in bilo mu je dolgčas.“

„Kje sta?“ mu je brodilo po glavi.

Da bi mu bil krajši čas, je pil vino iz pipe, in ko se je že nagnil dan, mu je pala na okno črna ptica in mu je zapela, da mu je oba pobratima ubila lepa devojka.

To je skočil tretji pobratim na junaške noge, si opasal sabljo, težko tri stote, in v svojem srcu je dejal:

„Dva pobratima sem izgubil, in zdaj grem, da ju osvetim. In ako je meni isto usojeno, naj umrjem, a reči ne sme nihče, da sem ju pozabil.“

In junak zasede belega konja in odjezdi pred grad lepe Leonore. A devojka stoji pri oknu, gleda skozi črne zastore in zagleda prekrasnega junaka. Sablja se mu lesketa, kakor da je kovana iz zlata, njegova postava sije v srebrnem oklepu, in na njegovi glavi se sveti bela perjanica. In lepa devojka vzplameni v ljubezni:

„Kako krasen junak! A tudi njemu bo treba umreti, ako se zagleda v moje oči.“

In lepa Leonora prekolne svoje oči in pokliče strežnico:

„Zakleni grad, zapahni vsa trojna vrata, da ne more nihče k meni.“

A junak stoji pred gradom, stoji in zove:

„Vstani, devojka, in odpri! Kje sta moja pobratima?“

Nikakega glasu. In junak stopi bliže, in le dotaknil se je hrastovih duri, že so odleteli težki zapahi.

„Kje si, da te ubijem!“

Junak hrumi naprej in obstoji pred železnimi durmi. Udari po njih s pestjo, in s treskom planejo narazen.

„Kje si? Kje sta moja pobratima?“

Junak hrumi in hrumi, a tretja vrata mu zapro pot. Bila so iz jekla. Potegne sabljo in jih preseka od vrha do tal.

In strašni pobratim zagleda pred seboj lepo devojko, a na mestu ubijajočih oči je imela dve krvavi votlini.

„Pridi k meni, moj junak! Glej, iz ljubezni do tebe sem si izteknila oči, z gorečim ogljem sem si izžgala zenici, da živiš in me ljubiš.“

„Jaz nočem tvoje ljubezni!“ odgovori junak. „Dva pobratima si mi ubila, in jaz sem njun osvetnik.“

„Grozno, grozno!“

„Ali se bojiš, Matilda?“

„Saj sem v tvojem naročju!“ — „In kaj je bilo potem?“

„Junak je potisnil sabljo v nožnico in hladno odšel od nje, ki se je zaradi njega oslepila. To je povest o očeh, ki so ubijale.“

„In kaj je bilo ž njo?“

„Zblaznela je in se zakopala v črno zemljo.“

